

Sytuacja bytowa gospodarstw domowych w 2003 r.

(w świetle wyników ankietowego badania warunków życia ludności)

W odróżnieniu od badań budżetów gospodarstw domowych, które dostarcza nam przede wszystkim tzw. obiektywnych wskaźników dotyczących sytuacji bytowej gospodarstw domowych, ankietowe badanie warunków życia ludności pozwala zapoznać się z subiektywnymi ocenami gospodarstw na temat ich sytuacji materialnej oraz poziomu zaspokojenia podstawowych potrzeb.

Badanie przeprowadzone w 2003 r. zamyka cykl badań realizowanych przez GUS w latach 1997-2003. Odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie, dotyczące głównie sytuacji w pierwszej połowie 2003 r., udzielała głowa gospodarstwa domowego¹ lub inna osoba dorosła dobrze zorientowana w sytuacji całej rodziny.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, co kilka lat na stosunkowo dużej próbie przeprowadzone miały być badania wieloaspektowe dotyczące zarówno sytuacji materialnej jak i niematerialnych czynników wpływających na poziom życia. Pierwsze takie badanie zostało zrealizowane w połowie 1997 r. na próbie ok. 12,5 tys. gospodarstw domowych, drugie w 2001 r. na próbie ok. 18 tys. W okresie między wymienionymi badaniami realizowane były badania ograniczone do relatywnie małej próby (ok. 3-4 tys. gospodarstw domowych) i dotyczące najważniejszych aspektów warunków życia ze szczególnym uwzględnieniem subiektywnych opinii gospodarstw domowych na temat ich sytuacji bytowej.

Wyniki tych badań w połączeniu z danymi z innych dostępnych źródeł tworzą system informacji dający możliwość dokonywania zarówno ocen jakości życia w Polsce, jak i stałej obserwacji zmian w tym zakresie.

II. Ocena sytuacji finansowej gospodarstw domowych

1. Dochody

Z przeprowadzonego badania wynika, że w połowie 2003 r. przeciętne gospodarstwo domowe w kraju dysponowało miesięcznie (w przeliczeniu na jednostkę ekwiwalentną

---

¹ Głowa gospodarstwa domowego - głową wieloosobowego gospodarstwa domowego jest osoba pełnoletnia, dostarczająca całkowicie lub w przeważającej części środki na utrzymanie danego gospodarstwa. W przypadku gdy dwie lub więcej osób dostarcza w jednakowym stopniu środki na utrzymanie, za głowę gospodarstwa domowego uważa się tę osobę, która głównie tymi środkami rozporządza.

według oryginalnej skali OECD)² dochodem pieniężnym wynoszącym ok. 813 zł. Ogólnie biorąc, średnie dochody rodzin mieszkających w miastach były o ponad 54% wyższe od dochodów mieszkańców wsi.

Najwyższą pozycję pod względem poziomu dochodu pieniężnego w układzie podstawowych grup społeczno-ekonomicznych zajmują gospodarstwa pracujących na własny rachunek (133% średniej krajowej), najniższą - gospodarstwa utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych - głównie z zasiłków dla bezrobotnych i różnego rodzaju świadczeń społecznych (ok. 60 % średniej krajowej).

TABL. 1. ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH DOCHODÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH W PIERWSZEJ POŁOWIE 2003 R.

Gospodarstwa domowe	Przeciętne miesięczne dochody ^{a)}	
	w złotych	w gospodarstwach ogółem = 100
Ogółem	813	100
W miastach ogółem.....	938	115
Na wsi ogółem	606	75
Pracowników.....	860	106
Pracowników użytkujących gospodarstwa rolne	620	76
Rolników	590	73
Pracujących na rachunek własny	1081	133
Emerytów	911	112
Rencistów	608	75
Utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych.....	488	60

a) Przeciętne miesięczne dochody na jednostkę ekwiwalentną z uwzględnieniem skali OECD.

Różnice w poziomie uzyskiwanych dochodów znajdują odzwierciedlenie w zróżnicowaniu subiektywnych ocen respondentów dotyczących sposobu gospodarowania swoimi dochodami. W czerwcu w 2003 r. ok. 1/3 gospodarstw domowych twierdziła, że żyje oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy. Natomiast 1/4 ankietowanych deklarowała, iż dzięki temu, że oszczędzają starcza im na wszystko. Na wszystko bez specjalnego oszczędzania starczało 4% gospodarstw. Jednocześnie jednak podobna liczba rodzin (4%) deklarowała brak pieniędzy nawet na najtańsze jedzenie i ubranie.

W porównaniu do lat ubiegłych ocena sposobu gospodarowania dochodem w 2003 r. dokonywana przez gospodarstwa domowe nie uległa radykalnym zmianom.

TABL. 2. OCENA SPOSOBU GOSPODAROWANIA DOCHODEM

Sposób gospodarowania dochodem według samooceny gospodarstw	1998 r.			2000 r.			2002 r.			2003 r.		
	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś
	w odsetkach gospodarstw domowych danej grupy											

² Skalę ekwiwalentności (oryginalną skalę OECD) stosuje się w standardowych analizach GUS. W skali oryginalnej OECD wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie dorosłej w gospodarstwie domowym, wagę 0,7 każdej następnej osobie dorosłej oraz wagę 0,5 każdemu dziecku (osoba do 14 roku życia). Oznacza to na przykład, że gospodarstwo domowe złożone z 2 osób dorosłych składa się z 1,7 jednostek ekwiwalentnych.

Starcza na wszystko bez szczególnego oszczędzania	3,5	4,3	2,0	4,9	6,2	2,4	3,3	4,1	1,6	4,1	5,2	1,9
Żyją oszczędnie i starcza im na wszystko.....	22,4	25,7	16,4	22,8	24,7	19,4	24,9	27,8	18,8	26,8	29,7	20,9
Żyją bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy	35,0	33,7	37,3	32,9	31,0	36,2	32,0	29,7	36,5	30,3	27,5	35,8
Pieniędzy starcza tylko na najtańsze jedzenie i ubranie	21,5	19,5	25,2	21,4	19,4	25,1	22,3	21,0	25,1	21,5	19,7	25,1
Pieniędzy starcza tylko na najtańsze jedzenie, nie starcza na ubranie	12,7	12,1	13,8	12,6	12,6	12,6	13,1	12,8	13,8	12,9	13,5	11,7
Pieniędzy nie starcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie.....	4,9	4,7	5,3	5,4	6,1	4,3	4,4	4,6	4,2	4,4	4,4	4,6

2. Oszczędności

O sytuacji finansowej rodziny decydują bieżące dochody oraz posiadane oszczędności. W 2003 r. posiadanie zasobów w jakiegokolwiek formie (np. lokaty w bankach, obligacje, fundusz powierniczy, papiery wartościowe, oszczędności trzymane w domu) deklarowało ok. 21% gospodarstw domowych (w latach 1998-2000 r. – 25-26%).

Z przeprowadzonego badania wynika, że z bieżących dochodów (po odliczeniu swoich wydatków) na oszczędzanie mogło sobie pozwolić 12% gospodarstw domowych. Przy czym ok. 1/3 gospodarstw domowych twierdziła, że po zestawieniu dochodów i wydatków nie może zaoszczędzić nic lub ewentualnie może zaoszczędzić, ale mało. Brak możliwości odłożenia jakiegokolwiek, nawet bardzo niewielkiej kwoty pieniędzy deklarowała ponad połowa rodzin - 56%.

Gospodarstwa posiadające oszczędności oceniały również wartość własnych oszczędności w stosunku do uzyskiwanych dochodów. Ponad 10% z tych gospodarstw nie potrafiło lub nie chciało ocenić wartości zgromadzonych przez siebie oszczędności. Ponad połowa gospodarstw miała oszczędności stanowiące równowartość ich trzymiesięcznych dochodów, a ok. 1/5 rodzin dysponowała zasobami, które były wyższe od 3-miesięcznych dochodów gospodarstwa. Z kolei ok. 9% gospodarstw deklarowało posiadanie oszczędności (w różnej formie) przewyższających półroczne dochody gospodarstwa.

Tak jak w latach wcześniejszych najczęściej, jako główny cel oszczędzania gospodarstwa domowe podawały gromadzenie rezerw na sytuacje losowe, zabezpieczenie na starość, leczenie i rehabilitację, remont lub zakup mieszkania (domu), zabezpieczenie przyszłości dzieci.

TABL. 3. CEL GROMADZENIA PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE OSZCZĘDNOŚCI W 2003 R^{a)}

Cel gromadzonych oszczędności	Częstotliwość pojawienia się celu oszczędzania – w %
Razem.....	100,0
Zakup droższych dóbr trwałego użytku (z wyjątkiem samochodu)	3,2
Zakup samochodu	2,3
Remont mieszkania, domu	8,2
Zakup domu, mieszkania, wkład do spółdzielni mieszkaniowej.....	4,2
Pokrycie wydatków konsumpcyjnych.....	4,7
Na leczenie, rehabilitację	9,6
Rezerwa na sytuacje losowe.....	30,8
Zabezpieczenie przyszłości dzieci	7,4
Zabezpieczenie na starość	14,2
Kształcenie	2,8
Wypoczynek.....	5,3
Na inne cele.....	4,0
Bez specjalnego przeznaczenia	3,3

a) Można było wymienić 3 najistotniejsze przyczyny oszczędzania.

3. Zadłużenie

Dodatkowym źródłem przychodów umożliwiającym zaspokojenie potrzeb są również różnego rodzaju kredyty i pożyczki.

Szacuje się, że w połowie 2003 r. ok. 35% gospodarstw domowych w kraju było zadłużonych³ (w latach 2000-2002 – 31%-34% gospodarstw). Nieco częściej z kredytów i pożyczek korzystały rodziny w miastach - ok. 36% niż na wsi - 31%.

Najczęściej zaciągane były kredyty w bankach oraz pożyczki w zakładach pracy. Znacznie rzadziej pożyczano od znajomych czy rodziny. Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2003 r. najczęściej pożyczkę lub kredyt zaciągano na: pokrycie wydatków konsumpcyjnych, remont mieszkania, domu czy też zakup droższych dóbr trwałego użytku.

TABL. 4. POWODY ZACIĄGANIA POŻYCZEK (KREDYTÓW) PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE W 2003 R.^{a)}

Przyczyny zaciągania pożyczek (kredytów)	Częstotliwość pojawienia się przyczyny zaciągania pożyczek (kredytów) – w %
Razem.....	100,0

³ Nie uwzględnia się kredytów przeznaczonych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Zakup droższych dóbr trwałego użytku (z wyjątkiem samochodu)	18,8
Zakup samochodu	10,0
Remont mieszkania, domu	21,2
Zakup domu, mieszkania, wkład do spółdzielni mieszkaniowej.....	8,7
Pokrycie wydatków konsumpcyjnych (żywność, odzież i obuwie, stałe opłaty mieszkaniowe)	23,8
Na leczenie, rehabilitację	3,9
Wypoczynek.....	0,5
Kształcenie	4,2
Urządzenie wesela i innych uroczystości	2,2
Inne	6,7

a) Można było wymienić 3 najistotniejsze przyczyny zaciągania pożyczek (kredytów).

Z deklaracji respondentów wynika, że ponad połowa rodzin spośród spłacających kredyty bankowe bądź inne pożyczki miała w związku z tym stałe trudności w dokonywaniu bieżących wydatków, a kolejne 26% gospodarstw odczuwało takie problemy od czasu do czasu. Nigdy swoich bieżących wydatków nie musiało ograniczać co 13 gospodarstwo obciążone spłatami kredytów i pożyczek.

III. Korzystanie przez gospodarstwa domowe z pomocy

Znaczna część gospodarstw domowych nie jest w stanie poradzić sobie ze swoimi problemami i odczuwa konieczność korzystania z różnych form pomocy, zarówno materialnej, jak i w formie różnego rodzaju usług.

Zdecydowanie najbardziej gospodarstwom domowym potrzebna jest pomoc finansowa. Konieczność korzystania z pomocy finansowej deklarowała w czerwcu 2003 r., tak jak w kilku ostatnich latach, ponad 1/3 ogółu gospodarstw domowych. Nieco częściej niż w mieście potrzebę korzystania z pomocy finansowej deklarowały rodziny mieszkające na wsi (36% wobec 34%). Wśród analizowanych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych najbardziej potrzebowały jej gospodarstwa utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych, renciści oraz gospodarstwa domowe powiązane z rolnictwem.

Konieczność korzystania z pomocy rzeczowej odczuwało ponad 16% gospodarstw domowych. Podobnie jak w przypadku pomocy finansowej, częściej z pomocy rzeczowej

chciały korzystać gospodarstwa wiejskie (ok. 17% ogółu gospodarstw mieszkających na wsi wobec ok. 16% gospodarstw w miastach).

Potrzebę korzystania z pomocy w formie różnego rodzaju usług (np. pielęgnacji osób niepełnosprawnych, bezpłatnej opieki nad dziećmi) odczuwało w połowie 2003 r. ok. 10% gospodarstw domowych żyjących w miastach i ok. 10% na wsi.

TABL. 5. KORZYSTANIE PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE Z POMOCY

Wyszczególnienie	1998 r.	2000 r.	2002 r.	2003 r.
	w % gospodarstw domowych			
Gospodarstwa domowe odczuwające konieczność korzystania z pomocy:				
Finansowej	35,5	36,1	35,8	35,0
Rzeczowej	15,9	14,3	16,0	16,1
W formie usług ^{a)}	9,5	8,0	7,7	9,7
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy:				
Finansowej	14,5	13,4	13,3	14,7
Rzeczowej	10,8	11,0	8,2	9,0
W formie usług ^{a)}	6,4	5,1	3,6	5,7

a) Np. pielęgnacja osób niepełnosprawnych, bezpłatna opieka nad dzieckiem.

W pierwszej połowie 2003 r. ze wsparcia finansowego korzystało ok. 15% gospodarstw domowych. Mimo, że pomocy finansowej w większym stopniu oczekiwały gospodarstwa wiejskie, to relatywnie częściej docierała ona do mieszkańców miast (do ok. 16% w miastach i do ok. 11% na wsi). Głównymi adresatami pomocy finansowej, oprócz gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, były gospodarstwa rencistów oraz pracowników. Dla ok. 50% ogółu rodzin otrzymywana pomoc miała duże znaczenie.

Z pomocy w formie rzeczowej korzystało 9% gospodarstw. Podobnie jak w przypadku pomocy w formie pieniężnej, pomoc rzeczowa relatywnie częściej trafiała do gospodarstw utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych. Dla 38% ogółu gospodarstw domowych otrzymywana pomoc rzeczowa miała duże znaczenie.

Pomoc w formie różnego rodzaju usług (np. pielęgnacja osób niepełnosprawnych, bezpłatna opieka nad dziećmi, pobyt w dziennych ośrodkach pomocy społecznej) docierała do ok. 6% gospodarstw i dla 3/4 spośród tych gospodarstw odgrywała dużą rolę.

W analizowanym okresie odsetek gospodarstw odczuwających konieczność korzystania z pomocy finansowej wahał się w granicach 35-36%, jednak pomoc ta docierała

do 13-15% gospodarstw. Najrzadziej ankietowani odczuwali konieczność korzystania z pomocy w formie usług (8-10%), a pomoc tą otrzymywało od 4-6% gospodarstw domowych.

Gospodarstwa domowe były zarówno adresatami pomocy jak również stanowiły jej źródło.

TABL. 6. POMOC ŚWIADCZONA PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE W 2003 R.

Województwa	Gospodarstwa domowe – w %			
	pomagające stale, systematycznie	pomagające od czasu do czasu	pomagające bardzo rzadko	nie świadczące pomocy innym
Pomoc rodzicom, teściom				
OGÓŁEM	1,2	3,9	1,5	93,4
Miasta razem	1,5	4,6	1,7	92,2
Wieś	0,7	2,5	0,9	95,9
Pomoc dzieciom, wnukom				
OGÓŁEM	5,9	13,2	2,4	78,5
Miasta razem	5,3	15,2	3,4	76,1
Wieś	6,2	12,3	2,0	79,5
Pomoc rodzinie (poza rodzicami, dziećmi), przyjaciółom, znajomym				
OGÓŁEM	0,9	4,8	2,8	91,5
Miasta razem	1,1	4,9	2,6	91,4
Wieś	0,7	4,6	3,2	91,5
Pomoc osobom obcym, instytucjom charytatywnym				
OGÓŁEM	0,5	4,2	5,5	89,8
Miasta razem	0,7	4,9	5,3	89,1
Wieś	0,1	2,9	6,0	91,0

W czerwcu w 2003 r. ok. 7% gospodarstw domowych deklarowało, że wspierało materialnie swoich rodziców. Dzieciom lub wnukom pomagała prawie 1/5 ogółu gospodarstw domowych. Rodzeństwu, dalszej rodzinie, znajomym i przyjaciółom pomagało ok. 9% gospodarstw, a osoby obce lub instytucje charytatywne wspierało ponad 10% rodzin.

Rodzinie, przyjaciołom, znajomym najczęściej pomagano "od czasu do czasu", a osobom obcym i instytucjom charytatywnym – "bardzo rzadko". Część gospodarstw domowych udzielała jednak pomocy finansowej lub rzeczowej regularnie, zwłaszcza dzieciom lub wnukom.

IV. Trudności w zaspokajaniu podstawowych potrzeb

O poziomie życia rodzin decyduje m.in. możliwość zaspokojenia ich potrzeb konsumpcyjnych. Przeprowadzone w 2003 r. badanie pozwoliło uzyskać informacje o tym, na ile problemy finansowe z jakimi boryka się część rodzin w Polsce powodują ograniczenia w zaspokojeniu podstawowych potrzeb.

Z deklaracji respondentów wynika, że - biorąc pod uwagę aktualną sytuację finansową - ok. 44% rodzin w Polsce nie stać na zjedzenie co drugi dzień posiłku, w skład którego wchodziłoby mięso, drób czy ryba, a ok. 66% gospodarstw nie może sobie pozwolić na kupno odzieży lepszej jakości.

Trudności finansowe powodują ograniczanie kontaktów towarzyskich. Odnotowano, że ok. 46% gospodarstw nie może sobie pozwolić na zaproszenie raz w miesiącu zaprosić przyjaciół czy rodziny nawet na lampkę wina, posiłek.

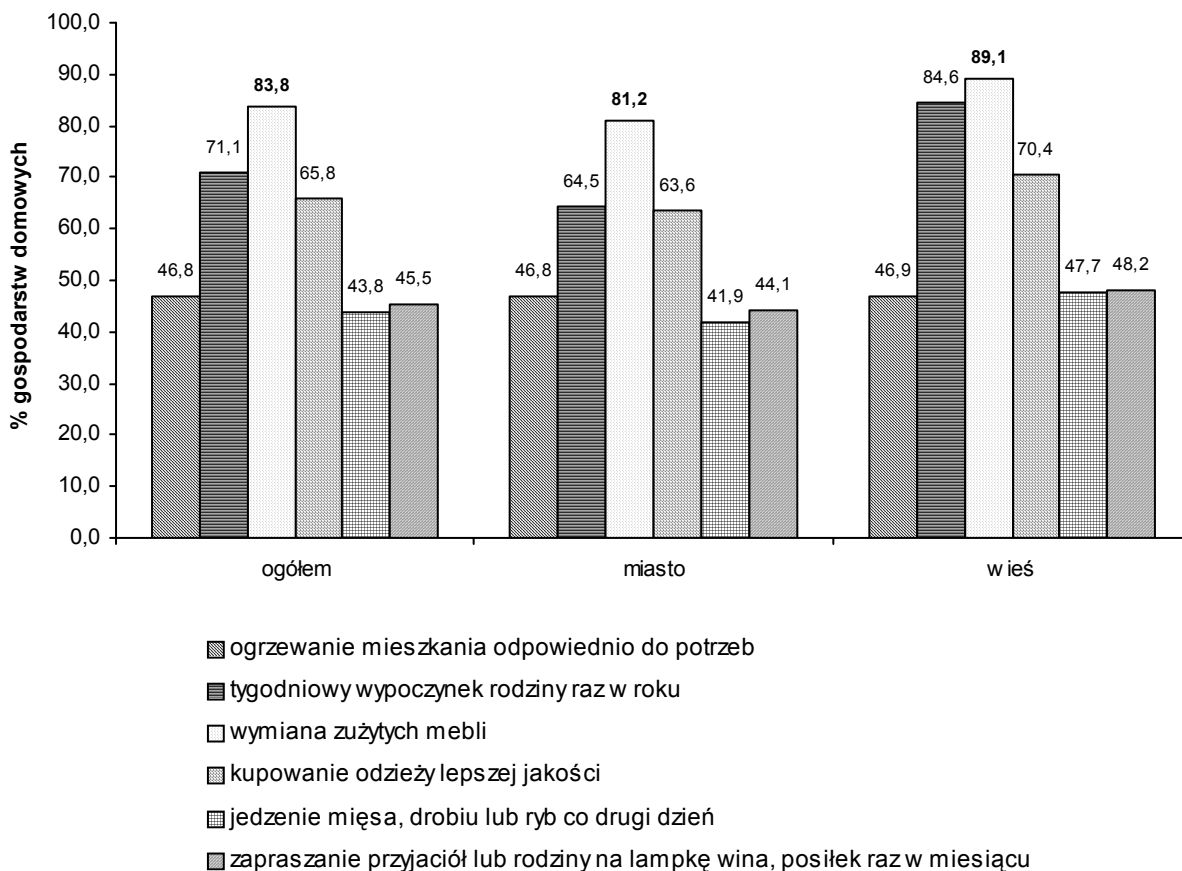
W jeszcze większym stopniu polskie rodziny muszą oszczędzać na wypoczynku i turystyce. Na opłacenie raz w roku tygodniowego wyjazdu dla całej rodziny stać niespełna 29% gospodarstw.

Największe trudności w realizacji wymienionych potrzeb deklarowały rodziny utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych oraz renciści, mieszkańcy wsi oraz małych miasteczek.

Najmniej swoje potrzeby musiały ograniczać gospodarstwa pracujących na rachunek własny oraz gospodarstwa pracowników, a więc te rodziny, które deklarowały posiadanie najwyższych dochodów.

TRUDNOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH W ZASPOKAJANIU POTRZEB W 2003 R.

1. Wyżywienie

Gospodarstwa domowe oceniały stopień zaspokojenia swoich potrzeb żywnościowych w zakresie podstawowych artykułów. Podobnie jak w latach ubiegłych oceny te różniły się znacznie w zależności od rodzaju artykułów.

Pełne zaspokojenie swoich potrzeb w przypadku pieczywa i innych przetworów zbożowych deklarowało ok. 94% gospodarstw domowych, w przypadku warzyw i przetworów - ok. 77%, owoców i przetworów - 64%, mleka - 85%, a przetworów mlecznych - ok. 70%. Ponad 1/2 gospodarstw domowych uznała, że ma całkowicie zaspokojone potrzeby jeżeli chodzi o mięso, drób i przetwory mięsne.

Zdarzały się jednak również takie rodziny, które nawet w przypadku podstawowych artykułów odczuwały całkowity brak zaspokojenia potrzeb. Odsetek gospodarstw domowych deklarujących całkowity brak zaspokojenia potrzeb na warzywa i ich przetwory wynosił ok. 2%, na owoce i przetwory owocowe - ok. 4%, na mleko - 1%, przetwory mleczne - 3%, a na mięso, drób i przetwory mięsne - ok. 5%.

Spośród wyróżnionych w badaniu grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych najwięcej gospodarstw, których nie stać było na zakup żywności znajdowało się w grupie utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych. Relatywnie często na trudności w zaspokajaniu potrzeb żywnościowych wskazywały rodziny emerytów i rencistów.

W 2003 r. w porównaniu do lat poprzednich wzrósł nieco odsetek gospodarstw, których potrzeby na warzywa, przetwory oraz owoce i przetwory były w pełni zaspokojone. Poprawiło się także zaspokojenie potrzeb gospodarstw domowych w mięso, drób i przetwory mięsne.

**TABL. 7. POZIOM ZASPOKOJENIA POTRZEB GOSPODARSTW DOMOWYCH
NA WYBRANE ARTYKUŁY ŻYWNOŚCIOWE**

Ocena zaspokojenia potrzeb	1998 r.	2000 r.	2002 r.	2003 r.
	w odsetkach gospodarstw domowych			
	Warzywa i przetwory			
W pełni zaspokojone	71,9	74,7	78,3	76,7
Częściowo zaspokojone	25,6	23,4	20,2	21,3
W ogóle nie zaspokojone	2,2	1,6	1,3	1,6
Gospodarstwa z wyboru nie jadały tych artykułów ...	0,0	0,2	0,0	0,1
Gospodarstwa, którym trudno było określić swoją sytuację	0,3	0,1	0,2	0,3
	Owoce i przetwory			
W pełni zaspokojone	55,7	59,3	65,5	64,2
Częściowo zaspokojone	37,3	35,4	30,7	31,2
W ogóle nie zaspokojone	6,2	4,5	3,2	3,9
Gospodarstwa z wyboru nie jadały tych artykułów ...	0,2	0,6	0,1	0,1
Gospodarstwa, którym trudno było określić swoją sytuację	0,6	0,2	0,5	0,6
	Mięso, drób i przetwory mięsne			
W pełni zaspokojone	49,4	52,6	53,7	56,1
Częściowo zaspokojone	41,7	40,1	40,5	37,8
W ogóle nie zaspokojone	7,4	6,0	4,7	4,9
Gospodarstwa z wyboru nie jadały tych artykułów ...	0,6	1,0	0,4	0,4
Gospodarstwa, którym trudno było określić swoją sytuację	0,9	0,3	0,7	0,8
	Mleko			
W pełni zaspokojone	84,8	84,7	84,6	85,3
Częściowo zaspokojone	11,3	11,3	11,9	10,9
W ogóle nie zaspokojone	1,4	1,3	1,0	1,0
Gospodarstwa z wyboru nie jadały tych artykułów ...	2,1	0,2	2,1	2,4
Gospodarstwa, którym trudno było określić swoją sytuację	0,4	2,5	0,4	0,4
	Przetwory mleczne			
W pełni zaspokojone	68,1	68,0	69,6	69,9
Częściowo zaspokojone	27,3	26,8	26,8	25,0
W ogóle nie zaspokojone	3,5	3,5	2,4	3,0
Gospodarstwa z wyboru nie jadały tych artykułów ...	0,5	0,6	0,7	1,4
Gospodarstwa, którym trudno było określić swoją sytuację	0,6	1,1	0,5	0,7

Wyniki przeprowadzonego w 2003 r. badania warunków życia potwierdzają znaczenie, jakie w zaspokojeniu potrzeb żywnościowych przez gospodarstwa domowe ma żywność pochodząca z własnych działek lub gospodarstw rolnych. Z tego źródła zaopatrzenia w żywność korzystało w 2003 r. ok. 35% ogółu gospodarstw domowych (ok. 17% - w miastach i ok. 71% - na wsi). Dla 44% spośród tych rodzin (26% - w miastach, 53% - na wsi) produkty pochodzące z własnego gospodarstwa rolnego, działki pokrywały przynajmniej w połowie ich zapotrzebowanie na żywność.

Około 14% gospodarstw domowych w miastach jak i na wsi deklarowało, że korzysta z produktów żywnościowych uzyskanych od rodziny. Dla zdecydowanej większości (ok. 5%) gospodarstw korzystających z pomocy rodzin otrzymane artykuły nie miały dużego znaczenia i pokrywały zapotrzebowanie gospodarstwa na żywność w niewielkim stopniu lub prawie wcale. Jednak dla ok. 15% gospodarstw żywność otrzymywana od rodziny pokrywała przynajmniej w połowie ich zapotrzebowanie na produkty żywnościowe.

Jak wynika z badania ok. 3% gospodarstw domowych otrzymywało żywność od osób spoza rodziny lub od różnego rodzaju instytucji. Ta forma pomocy miała poważniejsze znaczenie (pokrywała zapotrzebowanie gospodarstwa domowego na żywność przynajmniej w połowie) dla 8% rodzin z niej korzystających.

Zapytano rodziny o miejsce i częstotliwość dokonywania zakupów żywności. Wyniki badania wskazują, że najczęściej (codziennie lub prawie codziennie) żywność kupowana była w mniejszych sklepach usytuowanych w pobliżu domu, zwykle tych samych (ponad 63% gospodarstw domowych). Ponad 22% gospodarstw kupowała żywność 1-2 razy w miesiącu w supermarkecie, a ponad 21% gospodarstw w tygodniu na bazarze lub targowisku. Zakupy w supermarketach (przynajmniej 1-2 razy w miesiącu) częściej robiły gospodarstwa miejskie niż wiejskie.

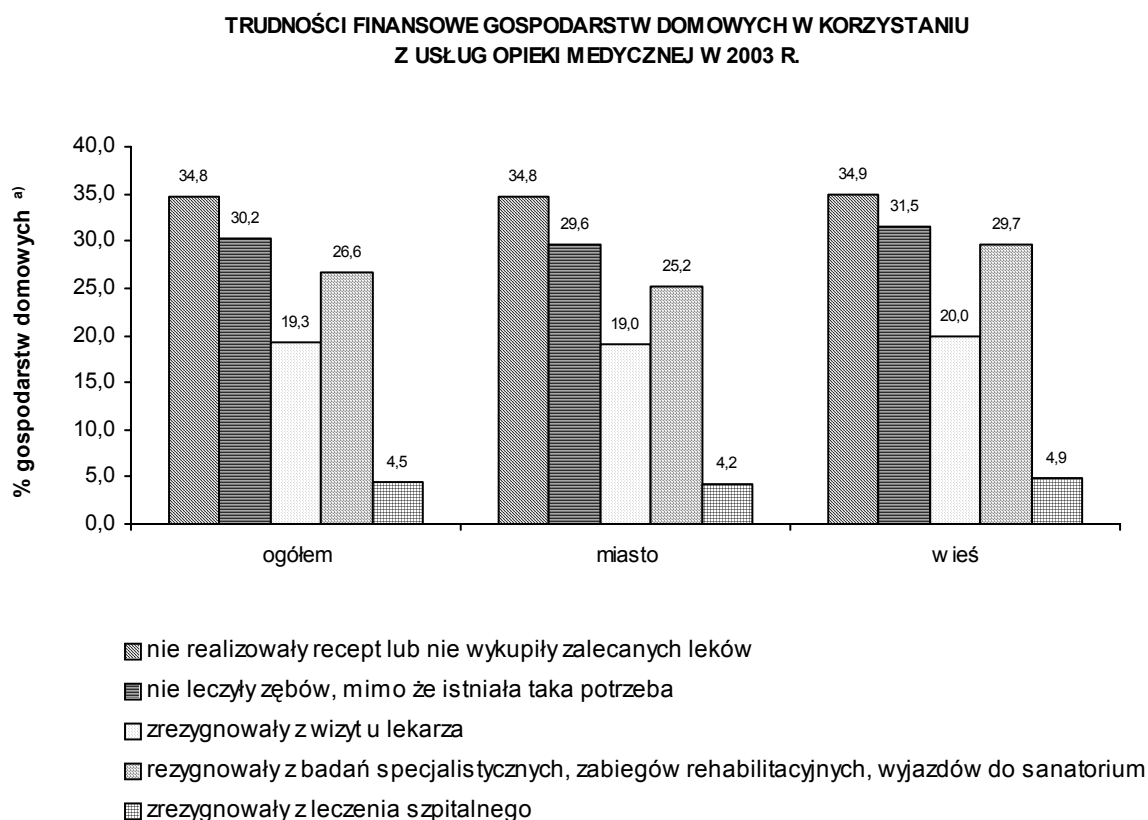
TABL. 8. MIEJSCA ZAKUPU ŻYWNOŚCI PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE W 2003 R.

Wyszczególnienie a – ogółem b – miasta c – wieś	Częstotliwość zakupów – w %						
	codzien- nie lub prawie codzien- nie	2-3 razy w tygodniu	raz w tygodniu	1-2 razy w miesiącu	kilka razy w roku	raz w roku lub nigdy	trudno powie- dzieć
W jednym z wielkich supermarketów..... a	3,5	6,5	14,6	22,3	16,4	33,1	3,6
b	4,6	8,4	17,9	24,6	15,8	26,2	2,5
c	1,2	2,5	7,7	17,8	17,5	47,3	6,0
W mniejszych sklepach w pobliżu domu, zwykle tych samych..... a	63,4	26,9	5,2	1,6	0,6	1,6	0,7
b	65,8	24,6	4,6	1,8	0,8	1,7	0,7
c	58,3	31,5	6,4	1,1	0,4	1,5	0,8
W jakichś innych mniejszych sklepach..... a	6,1	16,3	19,1	18,4	15,0	17,4	7,7
b	7,7	17,1	20,0	17,8	13,0	16,4	8,0
c	2,9	14,7	17,4	19,7	18,9	19,5	6,9
W różnych przypadkowych sklepach a	1,3	3,9	9,2	18,4	26,2	28,7	12,3
b	1,8	4,4	9,9	19,6	24,4	27,2	12,7
c	0,5	2,9	7,7	15,9	30,0	31,7	11,3
Na bazarze, targowisku.. a	4,5	11,8	25,3	21,4	14,8	18,8	3,4
b	6,5	16,0	29,4	19,0	10,1	16,3	2,7
c	0,6	3,0	16,8	26,4	24,4	24,0	4,8
W hurtowniach.....a	0,3	0,8	1,7	6,0	11,6	66,6	13,0
b	0,3	0,9	1,7	6,0	9,8	67,7	13,6
c	0,3	0,6	1,7	6,0	15,0	64,5	11,9

2. Ochrona zdrowia

Wyniki badania potwierdzają trudności wielu rodzin dotyczące możliwości zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia. Podobnie jak w poprzednim okresie, w 2003 r. 1/3 gospodarstw domowych musiała zrezygnować z wizyt u stomatologa, mimo, iż istniała taka potrzeba. W ok. 1/5 rodzin na skutek trudności finansowych zrezygnowano z wizyt u lekarza, a ponad 1/5 rodzin zmuszona była do rezygnacji z badań specjalistycznych lub zabiegów rehabilitacyjnych. Zdaniem 1/3 gospodarstw domowych brak pieniędzy nie pozwolił im na realizację recept bądź wykupienie zalecanych leków.

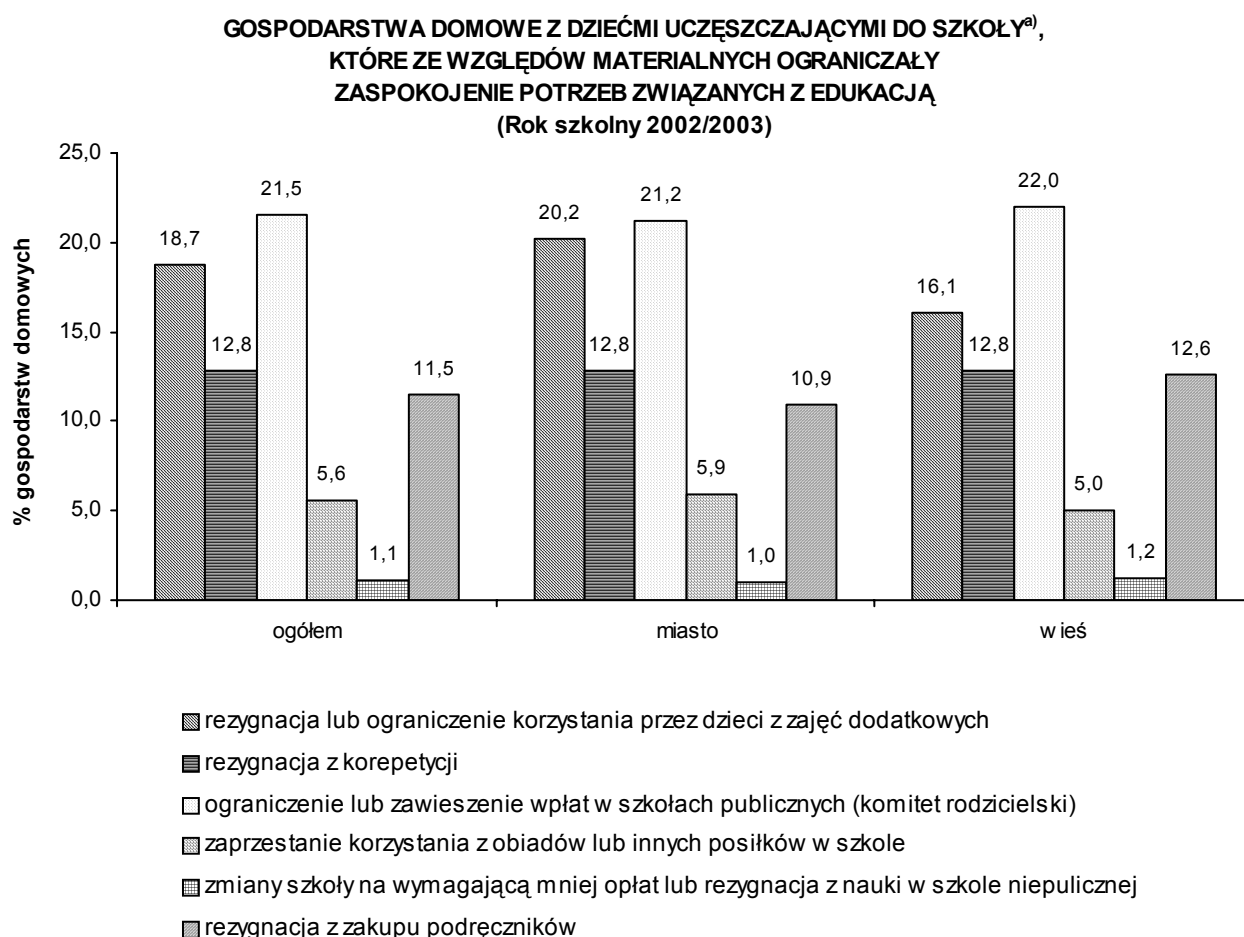
Generalnie, w 2003 r. - jak w latach wcześniejszych - najczęściej trudności finansowe były powodem ograniczenia zakupu leków i korzystania z usług medycznych w gospodarstwach utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych, a więc najbiedniejszych oraz w gospodarstwach emerytów i rencistów, które ze względu na stan zdrowia zmuszone są do najczęstszego korzystania z usług służby zdrowia.

a) Gospodarstwa domowe, które podały wersję odpowiedzi „nie dotyczy” są wyłączone.

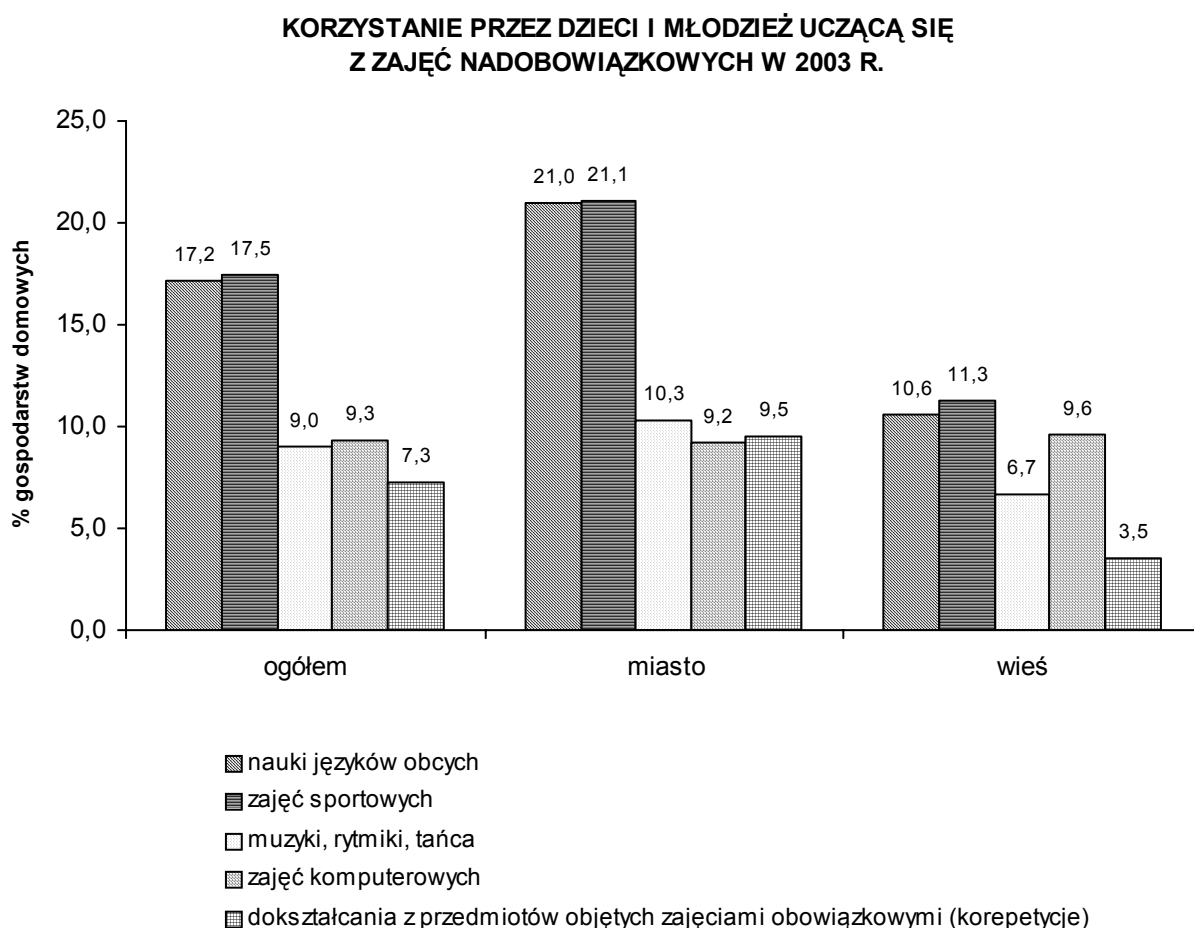
3. Kształcenie dzieci

Bardzo często sytuacja materialna determinuje zaspokajanie potrzeb gospodarstw domowych w zakresie kształcenia dzieci. Z deklaracji gospodarstw wynika, że dla ponad 10% rodzin z dziećmi uczącymi się w różnego typu szkołach, koszty kształcenia obciążają budżet domowy w niewielkim stopniu, natomiast dla ponad 1/3 gospodarstw domowych stanowią one poważne obciążenie finansowe. W roku szkolnym 2002/2003 ok. 19% gospodarstw domowych (z dziećmi uczącymi się nie wyżej niż w szkole średniej) zrezygnowało lub ograniczyło wysyłanie dzieci na dodatkowe zajęcia. Wśród ankietowanych gospodarstw domowych ok. 22% ograniczyło lub przestało uiszczać stosowane powszechnie w szkołach publicznych wpłaty na komitet rodzicielski czy fundusz klasowy. W ok. 12% gospodarstw zabrakło pieniędzy żeby kupić niezbędne podręczniki, a ok. 6% gospodarstw zrezygnowało z korzystania przez dziecko w szkole z obiadów lub innych posiłków.

a) Dotyczy gospodarstw domowych z dziećmi uczącymi się nie wyżej niż w szkole średniej.

Do zajęć nadobowiązkowych, z których dzieci i młodzież w 2003 r. korzystały najczęściej, należy nauka języków obcych i zajęcia sportowe. Z nauki języków obcych częściej korzystały dzieci zamieszkujące w miastach (21% wobec ok. 11% na wsi). Częściej również dzieci miejskie (ponad 21%) niż wiejskie (ponad 11%) uczestniczyły w zajęciach sportowych.

4. Wyposażenie gospodarstw domowych

Na poziom życia badanych gospodarstw domowych znaczący wpływ ma możliwość zaspokojenia potrzeb w zakresie wyposażenia w przedmioty trwałego użytku. Kłopoty finansowe respondentów często powodują ograniczenia w ich realizacji.

Przeprowadzone w 2003 r. badanie pokazuje, że polskie gospodarstwa domowe coraz lepiej wyposażone są w przedmioty trwałego użytku, które w polskich sklepach zaczęły być powszechnie dostępne dopiero w latach dziewięćdziesiątych; dotyczy to m.in. sprzętu gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe, zmywarki), sprzętu rtv (odtwarzacz płyt kompaktowych, magnetowid itp).

TABL. 9. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA W 2003 R.

Posiadanie przedmiotów trwałego użytku	Ogółem	Miasta	Wieś
	w %		
Automat pralniczy			
Tak	74,2	82,3	57,6
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	19,6	13,8	31,4
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	6,2	3,9	11,0
Zmywarka do naczyń			
Tak	4,9	5,8	3,2
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	30,8	30,6	31,2
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	64,3	63,6	65,6
Kuchenka mikrofalowa			
Tak	25,3	27,6	20,6
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	31,8	30,0	35,4
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	42,9	42,4	44,0
Odbiornik radiofoniczny, radiomagnetofon			
Tak	92,4	92,3	92,3
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	5,3	5,1	5,9
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	2,3	2,6	1,8
Odkurzacz elektryczny domowy			
Tak	91,6	94,5	85,7
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	6,3	4,0	11,0
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	2,1	1,5	3,3
Odtwarzacz płyt kompaktowych			
Tak	45,2	50,5	34,2
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	23,1	19,7	30,3
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	31,7	29,8	35,5
Odbiornik telewizyjny z ekranem do odbioru kolorowego			
Tak	94,9	96,1	92,6
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	3,4	2,3	5,5
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne.....	1,7	1,6	1,9

TABL. 9. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA W 2003 R. (dok.)

Posiadanie przedmiotów trwałego użytku	Ogółem	Miasta	Wieś
	w %		
Magnetowid			
Tak	53,1	58,2	42,6
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	22,6	18,9	30,3
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	24,3	22,9	27,1
Telefon stacjonarny			
Tak	74,1	80,4	61,1
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	15,4	10,4	25,7
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	10,5	9,2	13,2
Telefon komórkowy			
Tak	44,3	48,9	35,1
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	20,8	18,6	25,2
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	34,9	32,5	39,7
Komputer osobisty			
Tak	25,1	30,3	14,4
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	31,3	28,2	37,7
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	43,6	41,5	47,9
Modem			
Tak	13,1	16,5	6,3
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	36,5	34,8	39,9
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	50,4	48,7	53,8
Drukarka			
Tak	18,0	22,1	9,7
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	34,1	32,3	37,8
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	47,9	45,6	52,5
Skaner			
Tak	6,7	8,4	3,3
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	40,4	39,9	41,3
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	52,9	51,7	55,4
Podłączenie do Internetu			
Tak	12,4	16,0	5,0
Nie, chociaż chcielibyśmy posiadać	38,5	36,7	42,1
Nie, uważamy, że jest to nam niepotrzebne....	49,1	47,3	52,9

Samochód osobowy lub osobowo-dostawczy w czerwcu 2003 r. miało ponad 46% gospodarstw domowych (44% w miastach, 51% na wsi), przy czym co 20 polska rodzina posiadała dwa samochody. Według deklaracji respondentów ponad połowa rodzin (52%) dysponowała samochodem, którego wartość nie przekraczała 10 tys. zł. Co 8 gospodarstwo posiadało natomiast samochód, którego wartość szacowano na ok. 20-30 tys. zł.

Przeprowadzone badanie pozwala również ogólnie ocenić, czy i na ile polskie rodziny korzystają z urządzeń i technologii ułatwiających zarówno wymianę jak i zdobywanie informacji. W połowie 2003 r. prawie 3/4 gospodarstw domowych miało telefon stacjonarny, a ponad 40% gospodarstw - telefon komórkowy. Zdecydowanie częściej telefony (zarówno stacjonarne, jak i komórkowe) posiadały rodziny mieszkające w miastach.

Około 61% gospodarstw domowych posiadało w swoich mieszkaniach instalację telewizji kablowej lub satelitarnej. Z „telewizji kablowej” korzystają przede wszystkim mieszkańcy miast. Telewizja satelitarna jest z kolei nieco bardziej popularna na wsi.

W czerwcu 2003 komputer znajdował się w co 4 gospodarstwie domowym – posiadało go ponad 30% gospodarstw mieszkających w miastach oraz ponad 14% gospodarstw na wsi. Prawie połowa gospodarstw (ok. 44%) uznała natomiast, że w ich gospodarstwie domowym komputer jest niepotrzebny. Podłączenie do Internetu miało ponad 12% gospodarstw (16% w miastach, 5% na wsi).

5. Opłaty mieszkaniowe

Istotnym obciążeniem budżetu gospodarstw domowych są opłaty mieszkaniowe. W połowie 2003 r. ze stałymi opłatami za mieszkanie (w tym czynsz, woda, wywóz nieczystości) zalegało ok. 9% gospodarstw domowych (wśród tych, które powinny uiszczać tego typu opłaty). W czerwcu 2002 r. do zaległości w opłatach za mieszkanie przyznawało się ponad 10% gospodarstw domowych wobec 7% gospodarstw w 2000 r. W 2003 r. zaległości większości gospodarstw dotyczyły opłat za krótki okres. Do 3 miesięcy ze stałymi opłatami za mieszkanie zalegało ok. 7% rodzin, a powyżej pół roku - ok. 1%.

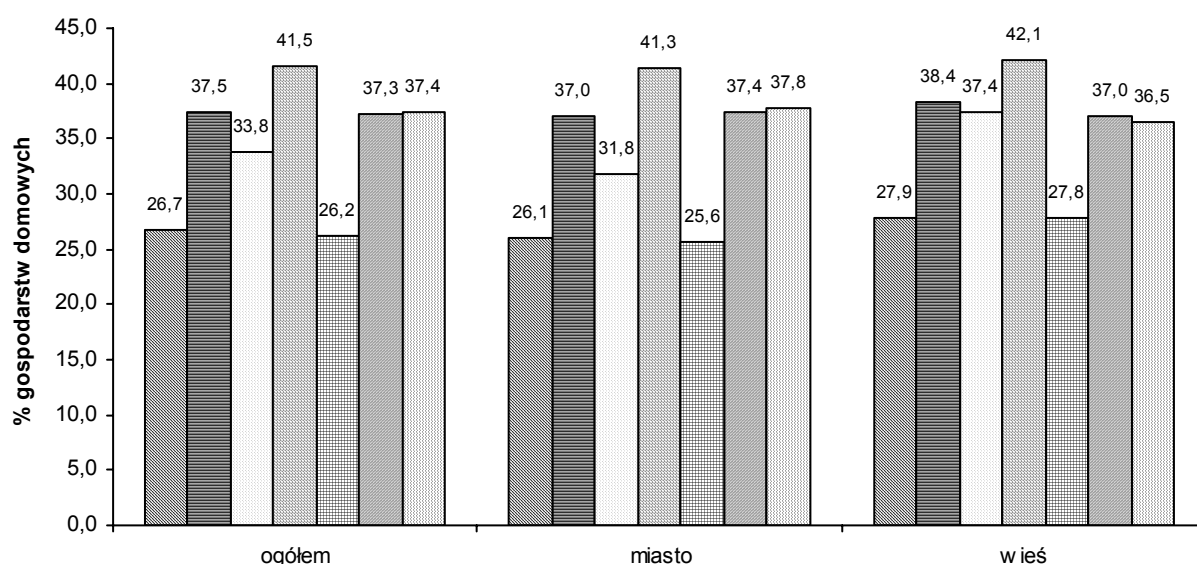
Zaległości w opłatach za gaz i energię elektryczną miało w połowie 2003 r. ponad 7% gospodarstw domowych (w 2000 r. – ok. 5% wobec 7% w 2002 r.).

6. Kultura i wypoczynek

Aby zaspokoić najpilniejsze potrzeby wiele rodzin zmuszonych było ograniczyć wydatki na kulturę i wypoczynek, w tym także wydatki na prasę i książki.

W pierwszej połowie 2003 r. w przypadku ponad 1/4 gospodarstw domowych zdarzały się tygodnie, w których wyłącznie z powodu braku pieniędzy nie kupowano żadnych gazet codziennych. Z zakupu periodyków (tygodniki, miesięczniki) rezygnowała natomiast ponad 1/3 rodzin. Brak pieniędzy był również powodem rezygnacji z zakupu książek zarówno dla dorosłych, jak i dla dzieci. W ciągu 3 miesięcy wyłącznie ze względów finansowych ani jednego egzemplarza książki dla dorosłych nie kupiło ok. 42% rodzin, natomiast dla dzieci - ok. 34%.

**TRUDNOŚCI FINANSOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH W REALIZACJI POTRZEB
W ZAKRESIE KULTURY W 2003 R.**

- rezygnacja z zakupu co najmniej 1 egzemplarza gazety codziennej raz na tydzień
- rezygnacja z zakupu co najmniej 1 egzemplarza tygodnika, dwutygodnika lub miesięcznika raz w miesiącu
- rezygnacja z zakupu co najmniej 1 książki dla dzieci w ciągu ostatnich 3 miesięcy (wyłączając podręczniki szkolne)
- rezygnacja z zakupu co najmniej 1 książki dla dorosłych w ostatnich 3 miesiącach
- rezygnacja z wypożyczenia odpłatnie lub zakupu kasety wideo raz w miesiącu
- rezygnacja z wyjścia do kina w ostatnich 3 miesiącach
- rezygnacja z wyjścia do teatru, na koncert w ostatnich 3 miesiącach

V. Ocena ogólnej sytuacji materialnej

Na podstawie wyników omawianego badania można również stwierdzić, jak gospodarstwa domowe oceniają swoją sytuację materialną. W czerwcu 2003 r. co drugie gospodarstwo domowe uważało swoją ogólną sytuację materialną jako średnią (ani dobrą ani złą). Ponad 14% gospodarstw domowych oceniło ją jako dobrą (w tym bardzo dobrą), natomiast prawie 1/4 rodzin stwierdziła, że ich sytuacja materialna jest zła, a kolejne ok. 10%, że bardzo zła. Natomiast w latach 1998-2000 ok. 9-11% gospodarstw domowych uważało, że ich sytuacja materialna jest dobra (w tym bardzo dobra), a 35-40% gospodarstw, że zła (w tym bardzo zła).

Najczęściej swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą postrzegali gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł (ok. 66%) oraz rencistów (ok. 49%), a najrzadziej gospodarstwa pracujących na własny rachunek (ok. 11%).

Gospodarstwa domowe, w których sytuacja materialna była zła lub bardzo zła pytano również o to, jakie są tego przyczyny.

TABL. 10. PRZYCZYNY NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI MATERIALNEJ GOSPODARSTW DOMOWYCH

Przyczyny niekorzystnej sytuacji materialnej	2000 r.	2002 r.	2003 r.
	gospodarstwa domowe oceniające swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą		
	w % ogółu wymienionych przyczyn		
Zbyt niskie płace (emerytury, renty).....	33,5	33,3	32,4
Brak możliwości dodatkowych zarobków	13,8	13,1	13,3
Długotrwała choroba lub inwalidztwo w rodzinie....	10,5	9,1	10,4
Duże obciążenie osobami na utrzymaniu (nie posiadającymi własnych dochodów)	6,8	7,1	6,1
Wysokie koszty utrzymania mieszkania.....	15,9	17,2	17,6
Rozpad rodziny (rozwód, śmierć, separacja).....	2,5	2,1	2,4
Brak kwalifikacji do uzyskania lepszej pracy.....	1,4	1,7	2,0
Brak pracy.....	11,6	13,7	13,3
Inne przyczyny (w tym klęska żywiołowa)	4,0	2,7	2,5

a) Należało ograniczyć się do podania co najwyżej 3 najistotniejszych powodów.

W 2003 r. i w latach wcześniejszych najczęściej wymienionymi powodami trudnej sytuacji były: zbyt niskie dochody uzyskiwane z tytułu pracy czy też pobieranych rent lub emerytur, wysokie koszty utrzymania mieszkania, brak możliwości dodatkowych zarobków, brak pracy oraz długotrwała choroba lub inwalidztwo w rodzinie. Przy czym w przypadku gospodarstw miejskich częściej wymieniano wysokie koszty utrzymania mieszkania, natomiast na wsi częściej jako powód złej sytuacji podawano bezrobocie lub brak możliwości dodatkowych zarobków.

Wskaźnikiem tego jak społeczeństwo postrzega własny poziom życia i na ile ma poczucie stabilizacji finansowej są oceny dotyczące zasięgu ubóstwa subiektywnego, w tym poczucia zagrożenia biedą.

TABL. 11. POCZUCIE ZAGROŻENIA BIEDĄ PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE

Wyszczególnienie	1998 r.			2000 r.			2002 r.			2003 r.		
	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś
	w odsetkach gospodarstw domowych danej grupy											
Gospodarstwa domowe, które:												
Mają poczucie, że grozi im bieda i nie wiedzą jak sobie poradzą z tą sytuacją ...	18,4	17,7	19,8	19,7	19,1	20,9	17,9	17,3	19,2	18,6	18,7	18,3
Mają poczucie, że grozi im bieda, chociaż sądzą, że jakoś sobie poradzą z tą sytuacją.....	21,0	20,0	22,3	22,4	22,5	22,2	24,5	23,4	26,8	24,3	21,6	29,9
Nie obawiają się biedy, chociaż martwią się, że ich sytuacja może się pogorszyć	35,5	35,7	35,5	33,2	32,6	34,0	36,4	37,1	34,9	34,3	35,1	32,5
Nie obawiają się biedy, są spokojne o swoją sytuację materialną.....	11,3	13,2	7,9	9,0	11,1	5,2	8,3	9,4	6,1	9,7	12,1	4,7
Nie mają zdania na ten temat.....	13,8	13,4	14,5	15,7	14,7	17,7	12,9	12,8	13,0	13,1	12,5	14,6

W połowie 2003 r. ok. 19% gospodarstw domowych miało poczucie, że grozi im bieda i nie wiedziały jak sobie poradzą z tą sytuacją (w 1998-2002 r. – ok. 18-20%), a ok. 1/4 rodzin obawiała się biedy, chociaż sądziła, że jakoś sobie poradzi. Ponad 1/3 gospodarstw domowych nie obawiała się biedy, chociaż martwiła się, że ich sytuacja może się pogorszyć. Zupełnie spokojnych o swoją sytuację materialną było ok. 10% rodzin (w 1998-2000 r. – ok. 8-11%).

W czerwcu 2003 r. nieco więcej niż w latach 2000-2002 gospodarstw domowych miało nadzieję na poprawę własnego poziomu życia w ciągu najbliższych 2-3 lat.

TABL. 12. SAMOOCENA GOSPODARSTW DOMOWYCH DOTYCZĄCA ICH PRZYSZŁEGO POZIOMU ŻYCIA (W PERSPEKTYWIE 2-3 LAT)

Wyszczególnienie	1998 r.			2000 r.			2002 r.			2003 r.		
	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś
	w odsetkach gospodarstw domowych danej grupy											
Gospodarstwa domowe, które sądzą, że w ciągu 2-3 lat poziom ich życia:												
Poprawi się lub bardzo się poprawi.	17,9	21,2	11,8	14,7	17,3	10,0	11,7	13,6	7,8	16,0	18,8	10,0
Ani się nie poprawi, ani się nie pogorszy	40,0	39,6	40,7	33,5	32,9	34,6	40,7	41,8	38,5	40,7	39,8	42,3
Pogorszy się lub bardzo się pogorszy	42,1	39,2	47,5	51,8	49,8	55,4	47,6	44,6	53,7	43,3	41,4	47,7

Nadzieję na poprawę standardu swojego życia w ciągu najbliższych 2-3 lat, miało ok. 16% gospodarstw domowych. Większymi optymistami byli mieszkańcy miast (ok. 19%) niż wsi (10%). Najgorzej swoją przyszłą sytuację postrzegały rodziny powiązane z rolnictwem oraz rodziny emerytów i rencistów.

****

Wyniki przeprowadzonego przez GUS w 2003 r. ankietowego badania warunków życia ludności wskazują, że w porównaniu do lat ubiegłych nie odnotowano radykalnych zmian w sytuacji bytowej polskich rodzin, o czym świadczą m.in. oceny dotyczące poziomu zaspokojenia podstawowych potrzeb. Jednocześnie badanie to potwierdziło istnienie dużego zróżnicowania sytuacji materialnej polskiego społeczeństwa. Do grupy gospodarstw domowych o najwyższym statusie materialnym oraz poczuciu zadowolenia ze swojej sytuacji materialnej należą niezmiennie gospodarstwa pracujących na własny rachunek. Grupę gospodarstw, w której następuje kumulacja zagrożeń w różnych wymiarach życia, stanowią głównie gospodarstwa utrzymujących się z niezarobkowych źródeł oraz rencistów. Wyniki badań wskazują również na relatywnie gorszą, w porównaniu z rodzinami miejskimi, sytuację rodzin mieszkających na wsi, w tym rodzin rolników.

Zrealizowane badanie pozwala także ocenić, jak na przestrzeni minionych 6 lat kształtowały się subiektywne oceny gospodarstw domowych dotyczące ich aktualnego poziomu życia i spodziewanych zmian w tym zakresie. W analizowanym okresie wzrosła nieco grupa gospodarstw domowych, które uważały, że grozi im bieda ale poradzą sobie z zaistniałą sytuacją. Jednocześnie w 2003 r. w stosunku do lat poprzednich wzrósł nieco optymizm ankietowanych gospodarstw dotyczący ich sytuacji materialnej w przyszłości. Najbardziej o swoją przyszłość niepokoili się rodziny rolników, rencistów i utrzymujących się z niezarobkowych źródeł.

Opracowanie: Wydział Warunków Życia Ludności

WYBRANE WSKAŹNIKI POZIOMU ŻYCIA W 2000 R. i 2003 R.

Wskaźniki	2000 r.	2003 r.
	w % gospodarstw domowych	
Gospodarstwa domowe posiadające zaległości w opłatach:		
za mieszkanie (czynsz, inne stałe opłaty)	7	9
za gaz, energię elektryczną.....	5	7
Gospodarstwa domowe posiadające oszczędności (np. lokaty w bankach, obligacje, fundusz powierniczy, papiery wartościowe, oszczędności trzymane w domu)	23	21
Gospodarstwa domowe mające zadłużenie	34	35
Sposób gospodarowania dochodem według samooceny gospodarstw:		
starcza na wszystko bez specjalnego oszczędzania.....	5	4
żyją oszczędnie i starcza im na wszystko	23	27
żyją bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy	33	30
pieniędzy starcza tylko na najtańsze jedzenie i ubranie.....	21	22
pieniędzy starcza tylko na najtańsze jedzenie, nie starcza na ubranie	13	13
pieniędzy nie starcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie	5	4
Gospodarstwa domowe odczuwające konieczność korzystania z pomocy:		
finansowej	36	35
rzeczowej.....	14	16
w formie usług.....	8	10
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy:		
finansowej	13	15
rzeczowej.....	11	9
w formie usług.....	5	6
Subiektywna ocena ogólnej ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych:		
dobra (w tym bardzo dobra)	9	14
zła (w tym bardzo zła)	40	34
Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia bytu materialnego:		
nie boją się biedy, są w pełni spokojne o swoją sytuację materialną	9	10
nie boją się biedy, lecz martwią się , że ich sytuacja materialna może się pogorszyć.....	33	34
boją się biedy, ale poradzą sobie	22	24
boją się biedy i czują się bezradni	20	19
nie mają zdania na ten temat	16	13
Samoocena gospodarstw domowych dotycząca ich przyszłego poziomu życia – w perspektywie 2-3 lat:		
poziom życia poprawi się	15	16
poziom życia nie zmieni się	34	41
poziom życia pogorszy się.....	52	43

